

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки та бізнесу

«Затверджую»

 Завідувач кафедри
проф. В.А. Гросул

« 14 » червня 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ»

спеціальність	<u>051 Економіка</u>
освітньо-професійна програма	<u>«Економіка підприємства»</u>
рівень вищої освіти	<u>другий</u>
ступінь вищої освіти	<u>магістр</u>
навчально-науковий інститут	<u>економіки та фінансів</u>

2021 – 2022 навчальний рік

Робоча програма Управління ризиками для здобувачів вищої освіти за спеціальністю 051 Економіка освітньо-професійної програми Економіка підприємства

Розробник: Бугріменко Р.М., д-р екон. наук, доцент кафедри економіки та бізнесу

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри економіки та бізнесу

Протокол від «14» червня 2021 року № 23

Завідувач кафедри економіки та бізнесу

Гросул В.А.

Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни

Навчальний рік	Дата засідання кафедри-розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань: <u>05 Соціальні та поведінкові науки</u>	Нормативна	
	Спеціальність: <u>051 Економіка</u>		
Розділів – 2	ОПП: <u>Економіка підприємства</u>	Рік підготовки	
Тем – 6		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання: Ідентифікація та розробка системи управління ризиками підприємства		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		1-й	1-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 5	Рівень вищої освіти: другий (магістр)	24 год.	10 год.
		Практичні, семінарські	
		24 год.	10 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		62 год.	90 год.
		Індивідуальні завдання:	
		10 год.	
Вид контролю: іспит			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 66,7%

для заочної форми навчання – 20,0%

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання дисципліни «Управління ризиками» – формування у здобувачів вищої освіти системи знань та комплексу професійних компетенцій в області методології, стратегії, тактики та оперативного управління ризиками в економіці підприємств.

Завдання дисципліни – набуття та засвоєння здобувачами вищої освіти системних знань з теорії управління ризиками; оволодіння комплексом сучасних методик, методів та прикладного інструментарію управління ризиками суб'єктів господарювання.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен:

Знати:

- методологічні аспекти формування системи управління ризиками суб'єктів господарювання;
- міжнародні стандарти управління ризиками суб'єктів господарювання;
- методи діагностики ризику в діяльності підприємства;
- сутність та методики розробки стратегії, політики та тактики управління ризиками;
- методи та способи управління ризиками.

Вміти:

- виявляти, ідентифікувати та досліджувати ризики у виробничо-господарській діяльності підприємства та здійснювати інтерпретацію результатів;
- застосовувати міжнародні стандарти управління ризиками суб'єктів господарювання з урахуванням їхніх галузевих особливостей та умов діяльності;
- розробляти стратегію, політику та тактику управління ризиками на підприємстві;
- визначати систему методів управління ризиком з урахуванням галузевих особливостей та конкретних умов діяльності підприємства;
- здійснювати оцінку ефективності управління ризиками суб'єктів господарювання.

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни

попередні дисципліни	наступні дисципліни
	Соціальна відповідальність
	Планування проектної діяльності
	Антикризова діяльність підприємства
	Оцінка та управління стратегічними змінами
	Комплексний тренінг зі спеціальності

Компетентності та результати навчання за дисципліною:

Компетентності	Результати навчання
СК8. Здатність оцінювати можливі ризики, соціально-економічні наслідки управлінських рішень.	РН4. Розробляти соціально-економічні проекти та систему комплексних дій щодо їх реалізації з урахуванням їх цілей, очікуваних соціально-економічних наслідків, ризиків, законодавчих, ресурсних та інших обмежень.
СК12. Здатність проводити комплексну оцінку результатів фінансово-економічної діяльності підприємства, розробляти заходи з використання внутрішньогосподарських резервів підвищення ефективності операційної діяльності та використання ресурсів підприємства.	РН9. Приймати ефективні рішення за невизначених умов і вимог та кризового стану, що потребують застосування нових підходів, методів та інструментарію соціально-економічних досліджень.
СК15. Здатність діагностувати причини і визначати чинники розвитку кризових явищ та мінімізувати негативні наслідки їх впливу.	РН12. Обґрунтовувати управлінські рішення щодо ефективного розвитку суб'єктів господарювання, враховуючи цілі, ресурси, обмеження та ризики.
	РН13. Оцінювати можливі ризики, соціально-економічні наслідки управлінських рішень.

2. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. Сучасна концепція управління ризиком

Тема 1. Методологічні аспекти формування системи управління ризиками

Принципові засади, категоріальний апарат, цілі, завдання і функції системи управління ризиком. Конструкція системи управління ризиками: термінологія теорії управління ризиками; елементний склад алгоритму управління ризиками.

Сучасна концепція управління ризиком. Завдання ризик-менеджменту і способи їх реалізації. Наукові підходи до організації процесу управління ризиками на підприємстві. Функції системи ризик-менеджменту на підприємстві Підсистеми ризик-менеджменту як складові системи керування. Елементи системи управління ризиками, їх зв'язок з функціональним аспектом концепції управління.

Науково-методичні підходи до організації процесу управління ризиками на підприємстві. Схема організації ризик-менеджменту. Багатоваріантність ризик-менеджменту як сполучення стандартів і неординарності комбінацій, гнучкість і неповторність тих чи інших способів дії в конкретній господарській ситуації. Ситуаційний, процесний, комплексний підходи до побудови системи ризик-менеджменту.

Тема 2. Стратегія, політика та тактика управління ризиками

Система стратегічних цілей управління ризиком. Правила побудови стратегії ризик-менеджменту. Основні форми політики управління ризиками.

Тактичне управління ризиками. Етапи побудови та характеристика структурних елементів комплексної системи ризик-менеджменту на підприємстві: ідентифікація ризиків, які притаманні діяльності конкретного підприємства або господарській операції; збір інформації про виявлені види ризику (характер їх прояву та дію факторів, що їх обумовлюють); оцінка рівня ризику; оцінка можливих фінансових втрат від ризикової події; експертиза доцільності ризику; розробка заходів щодо мінімізації наслідків ризику; практична реалізація заходів з управління ризиком.

Тема 3. Міжнародні стандарти у процесі управління ризиками суб'єктів господарювання

Міжнародні стандарти ризик-менеджменту у складі інтегрованої системи менеджменту підприємства. Світова практика застосування стандартів ризик-менеджменту до управління підприємницькими ризиками.

Сутність та складові основоположних стандартів з управління ризиком: Enterprise Risk Management – Integrated Framework (ERM) A Risk Management Standard, Australian/New Zealand Risk Management Standard (AS/NZS 4360), Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: a Revised Framework, Risk management – Principles and guidelines on implementation (ISO 31000:2009), словник термінів (ISO 73:2009) та ін. як основа розробки власних підходів підприємства до управління ризиками.

Розділ 2. Система управління ризиком підприємства та забезпечення її ефективності

Тема 4. Методи та способи управління ризиками. Оцінка ефективності системи ризик-менеджменту та методів управління ризиками

Характеристика системи методів управління ризиком підприємства. Типізація методів та способів управління ризиками, особливості умов їхнього застосування. Характеристика системи методів зниження та попередження економічного ризику. Зовнішні та внутрішні способи зниження ризику: відмінності у їхньому фінансуванні, організації. Уникнення ризику. Попередження ризику. Прийняття ризику. Зниження ступеня ризику. Превентивні методи управління ризиком. Методи оптимізації ризику. Можливі рішення щодо вибору методу управління ризиком.

Методичні підходи до оцінки ефективності системи ризик-менеджменту та методів управління ризиками.

Тема 5. Організаційні методи управління ризиком

Відхилення (уникнення) ризику: відмова від здійснення господарських операцій, ризик яких є надмірно високим та обтяжливим для підприємства; відмова від застосування банківських кредитів та позик в умовах несприятливої кон'юнктури фінансового ринку; відмова від будь-якої інвестиційної діяльності заради підтримання високої платоспроможності підприємства; відмова від укладання угод з іноземними постачальниками у зв'язку з постійною зміною митного законодавства; відмова від авансових оплат постачальникам або реалізації на умовах відстрочки платежу споживачам підприємства.

Недопущення збитків (попередження ризику): підвищення обґрунтованості підготовки та реалізації управлінських рішень; пошук та отримання додаткової інформації; розробка схем проведення діяльності (операцій), що обминають зони найбільших ризиків.

Мінімізація збитків: диверсифікація діяльності підприємства; використання портфельних стратегій; лімітування обсягів найбільш ризикованих операцій та проектів;

Передача контролю за ризиком: транспортування товарів, що закупаються підприємством, спеціалізованою транспортною організацією; укладання договорів гарантійного обслуговування обладнання підприємства; використання підприємством індивідуальної або колективної форми матеріальної відповідальності за збереження товарно-матеріальних цінностей; позавідомча охорона приміщень та складів підприємства, тощо.

Тема 6. Економічні методи управління ризиком

Економічні методи управління ризиком, які застосовуються на рівні підприємства: формування власного резервного фонду; використання ризикових надбавок, премій; компенсація ризику через систему санкцій. Переваги та недоліки самострахування.

Зовнішнє страхування у системі економічних методів управління ризиком. Сутність страхування. Критерії вибору між альтернативою самострахування та зовнішнього страхування. Умови забезпечення ефективності захисту підприємства від наслідків ризику під час зовнішнього страхування.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Сучасна концепція управління ризиком												
Тема 1. Методологічні аспекти формування системи управління ризиками підприємства	19	4	4	-	-	11	19	2	2	-	-	15
Тема 2. Стратегія, політика та тактика управління ризиками	18	4	4	-	-	10	19	2	2	-	-	15
Тема 3. Міжнародні стандарти у процесі управління ризиками суб'єктів господарювання	18	4	4	-	-	10	17	1	1	-	-	15
Разом за розділом 1	55	12	12	-	-	31	55	5	5	-	-	45

**Розділ 2. Система управління ризиком підприємства
та забезпечення її ефективності**

Тема 4. Методи та способи управління ризиками. Оцінка ефективності системи ризик- менеджменту та методів управління ризиками	19	4	4	-	-	11	19	2	2	-	-	15
Тема 5. Організаційні методи управління ризиком	18	4	4	-	-	10	17	1	1	-	-	15
Тема 6. Економічні методи управління ризиком	18	4	4	-	-	10	19	2	2	-	-	15
Разом за розділом 2	55	12	12	-	-	31	55	5	5	-	-	45
Усього годин	110	24	24	-	-	62	110	10	10	-	-	90
ІНДЗ	10		-	-	10	-	10	-	-	-	10	-
Усього годин	120	24	24	-	10	62	120	10	10	-	10	90

4. Темі семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Методологічні аспекти формування системи управління ризиками підприємства	4
2	Тема 2. Стратегія, політика та тактика управління ризиками	4
3	Тема 3. Міжнародні стандарти у процесі управління ризиками суб'єктів господарювання	4

5. Темі практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 4. Методи та способи управління ризиками. Оцінка ефективності системи ризик-менеджменту та методів управління ризиками	4
2	Тема 5. Організаційні методи управління ризиком	4
3	Тема 6. Економічні методи управління ризиком	4

6. Темі лабораторних занять (лабораторні заняття відсутні)

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Методологічні аспекти формування системи управління ризиками підприємства	11
2	Тема 2. Стратегія, політика та тактика управління ризиками	10
3	Тема 3. Міжнародні стандарти у процесі управління ризиками суб'єктів господарювання	10
4	Тема 4. Методи та способи управління ризиками. Оцінка ефективності системи ризик-менеджменту та методів управління ризиками	11
5	Тема 5. Організаційні методи управління ризиком	10
6	Тема 6. Економічні методи управління ризиком	10
	Разом	62

8. Індивідуальні завдання

Ідентифікація та розробка системи управління ризиками підприємства на основі відповідних методичних рекомендацій.

9. Методи навчання

Методи навчання: на лекціях – пояснювально-ілюстративні лекції з елементами проблемної – словесний метод, метод схематичного подання матеріалу, проблемно-логічний метод, візуальне супроводження; на семінарських та практичних заняттях – метод розгорнутої бесіди та дискусії, метод самоконтролю, метод логічного аналізу (розв’язання проблемних ситуацій та завдань).

10. Методи контролю

Під час вивчення дисципліни застосовуються поточний і підсумковий контроль знань студентів. Методи поточного контролю – опитування, тестування, контрольні роботи. Метод підсумкового контролю за дисципліною – іспит.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота						ІНДЗ	Підсумковий тест (іспит)	Сума
Розділ 1			Розділ 2					
T1	T2	T3	T4	T5	T6			
8	8	8	8	8	8	12	40	100

T1, T2 ... T6 – теми розділів.

12. Методичне забезпечення

1. Власова Н.О., Дядюк М.А. Економічний ризик підприємств роздрібно торгівлі: Навч. посібник / Харк. держ. Університет харчування та торгівлі. – Харків, 2009. – 141 с.

2. Дядюк М. А. Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків : Методичні вказівки та завдання для самостійної та індивідуальної роботи студентів / Харк. держ. Університет харчування та торгівлі. – Харків, 2013. – 73 с.

13. Рекомендована література

Базова

1. Верченко, П.І. Багатокритеріальність і динаміка економічного ризику (моделі та методи) [Текст] : монографія / П.І.Верченко. – К.: КНЕУ, 2006. - 272 с.

2. Гончаренко, Л.П. Риск-менеджмент [Текст] : учеб. пособие / Л.П. Гончаренко С.А. Филин. – М.: КНОРУС, 2006. - 216 с.

3. Илаев, А.А. Методы оптимизации управленческих решений в условиях риск-менеджмента. [Текст] : учебно-практич. пособие / А.А. Илаев, Р.Р. Ларина, И.Ю. Гришин, С.А. Илаев. - Ялта: ИТ “Ариал”, 2011. - 158 с.

4. Лук'янова, В.В. Економічний ризик [Текст] : навч. посібник / В.В. Лук'янова, Т.В. Головач. - Київ: Академвидав, 2007. - 462 с.

5. Шегда, А.В. Ризики в підприємстві: оцінювання та управління [Текст] : навч. посібник / А.В. Шегда, М.В. Голованенко. – К.: Знання, 2008. - 271 с.

6. Бартон Т., Шенкир В., Уокер П. Комплексный подход к риск-менеджменту: стоит ли этим заниматься. Научно-популярное издание. – М.: ИД “Вильямс”, 2007. - 207 с.

7. Внукова Н.М., Смоляк В.А. Економічна оцінка ризику діяльності підприємств: проблеми теорії та практики: Монографія. – Х.: ВД “ІНЖЕК”, 2006. – 184 с. 30.

Допоміжна

1. Головка В.І., Мінченко А.В., Шарманська В.М. Фінансово-економічна діяльність підприємства: контроль, аналіз та безпека. Навчальний посібник. – К.: Цент навчальної літератури, 2006. – 448 с.

2. Ковалев В.В. Введение в финансовый менеджмент. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 768 с.

3. Лук'янова В.В. Діагностика ризику діяльності підприємства: - Хмельницький. ПП Ковальський В.В. – 2007. – 312 с.

4. Матвійчук А.В. Аналіз і управління економічним ризиком. Навч посібник. – К.: ЦНЛ, 2005. – 224 с.

14. Інформаційні ресурси

1. Господарський кодекс України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Електронна бібліотека підручників [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://studentam.kiev.ua>.
3. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>.
5. Сайт №1 про ризики в українському Інтернеті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://risk.org.ua>
6. Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/>
7. Безкоштовна бібліотека для студента [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://polka-knig.com.ua/>
8. Інтернет-портал для управлінців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.management.com.ua>
9. Інформаційний сайт з менеджменту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uamanager.com/>
10. Верховна Рада України : офіційний веб-сайт. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
11. Нормативні акти України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nau.kiev.ua>
12. ЛігаБизнесИнформ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.liga.net/
13. Українське право [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrpravo.com.ua.
14. Бібліотека ім. Вернадського [Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.nbuv.gov.ua.
15. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Укладач: БУТРИМЕНКО РОМАН МИХАЙЛОВИЧ

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ

РОБОЧА ПРОГРАМА

**для здобувачів вищої освіти
за спеціальністю 051 Економіка
освітньо-професійна програма «Економіка підприємства»
другого рівня магістр**

Авторська редакція

Підписано до друку . .2021 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Century Schoolbook.
Ум. друк. арк. 8,5. Обл-вид. арк.7,5.
Тираж 50 прим. Зам. 11-1313.
Друк цифровий.

Видавництво

Ф-ОП Шейніна О.В.

61001, Україна, м. Харків, пр. Гагаріна, 1

тел. +38 (057) 732-36-98, +38 (067) 962-28-68

E-mail: editor@izdate1.com.ua

<http://www.izdate1.com.ua>

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2779 від 28.02.2007 р.

